

Biblioteca Manuscritelor
Joe
ANUL VII. OCTOMBRIE-DECEMBRIE 1938 No. 4

REVISTA ENCICLO- PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Proprietar și Răspundător: Ioan Corbu, Cluj, Strada General Grigorescu 16

Se împarte gratuit, în librării 2 Lei exemplarul.

Inscrisă sub Nr. 93—1938 la Tribunalul Cluj.

„Năravul“ d-lui Pisani.

„Lupul își schimbă părul, dar năravul nu“, așa spune înțelepciunea poporului. Așa face și d-l Pisani. Se îmbracă în veștmîntul de paradă al principiilor sănătoase, dar le calcă totdeauna în picioare, căci principiile d-sale sunt numai pentru ochi lumei, ca să înșele pe cei neșcinți cu ele.

Înainte însă de a ne ocupa cu „năravurile“ d-lui Pisani, vom stărui puțin la cuvîntul „nărav“. N'are dreptul d-l Pisani, că „nărav“ nu însemnă totdeauna „deprindere rea“, în contradicere cu d-l Don (orî Dan?) dela Brașov. Slavul „nărav“, ca și românescul „învêț“ însemnă deprindere, apucătură rea. Așa e folosit pe la Brașov, așa pe la noi (Năsăud) și pretutindenî: „cal cu învêț, cal cu nărav“ însemnă numai „deprindere rea“. Acel-ași înțeles se desprinde din proverbe, cari sunt mărturiile vii ale limbei vechi, bunăoară: „lupul își schimbă părul, dar năravul nu“, sau „...niciodată învêțul“, sau „învêțul — năravul — din fire n'are lecuire“, sau „învêțul are și desvêț“. În înțelesul necalificat, care a putut da „năravuri bune“, l-au folosit numai cărturari (Alecsandri, Negruzzi...), fiă pentru că n'au cunoscut adevăratul înțeles al cuvîntului, fiă în lipsa unui termin popular corespundător, ca și cu „pîrlejul“ căsătoriei. Românescul „învêț“, pe care d-l Pisani nu-l cunoșce, orî nu vre să-l cunoșcă (ca totdeauna, cuvîntul românesc), conține chiar în originea sa latină calificativul „rêu“, fiindcă derivă dela „in-vitium“, și acest-a a fost înțelesul original alui „învêța“. Mai curînd se pôte folosi „învêț“ și ca „învêț bun“, cu înțelesul de ađi alui „învêța“, și se află și în proverbe și în acest înțeles: „nu cere dela prost învêț, și dela bătrîn bêt!“.

După cum limba a format cuvinte nouă din îmbinarea ailor două cuvinte cu acel-ași înțeles (de regulă unul de origine latină

și altul străin), ca bunăoră: „copleși, covârși“ din lat. „complere“ și slavul „vrušiti“, tot așe școla lui Cipariu a format cuvîntul „morav“, cu înțeles necalificat din „mór(e+nă)rav“; „móre“=fire reă, nărav, răutate“ dela lat. „more-m“ în ȕicala: „nu i-ai măn-cat mórea“=„nu i-ai gustat răutatea, năravul“; originalul a pu-tut fi: „nu te-a măn-cat, nu ești măn-cat de mórea lui..“ ca în versul poporan: „Câte rele-s pe pămînt, tóte m'au măn-cat pe rînd“; asemînarea cuvîntului cu „móre“=„zémă de curechîu, de murături“ a putut preschimba pe „m'a măn-cat mórea lui..“ în „i-am măn-cat mórea...“. (Din românescul „cășun“, care are cam acel-ași înțeles ca și slavul „pîrlej“ școla lui Cipariu a făcút „cășune“, pe care tot cărturarul, și cel străin, îl póte înțeleg-e, fiindcă sémînă cu lat. „occasione-m“, dela care derivă, pe când pe „pîrlej“ nici poporul nu-l precepe cu înțelesul de „ocasiune“). Îndată ce am arêtat în aceste pagini originea lui „morav“, în-cetățenit cum se cade în limbă, bolșevici, aflându-i originea ur-gisită, latină (de jumătate), l-au lăp-dat numaidecăt, și l-au în-locuit cu slavul curat „nărav“, care însémnă numai „deprindere reă“. D-l Pisani însă nu-l află, că ar fi totdeauna defăimător, ba e chiar încântat de el, și-l apără, fiindcă e slav, și nu latin, deci nu se póte supăra dacă vom vorbi despre „năravurile“ d-sale, și vom ȕice, că e „cu nărav“, orî „năravaș“.

D-l Don dela Brașov, în legătură cu observările îndreptățite, ce face la cuvîntul „nărav“, întrebă pe d-l Pisani: „ce părere aveți despre folosirea cuvintelor de origine slavă, cari au în lim-ba noastră corespunđetóarele lor de origine latină?“ Noi am arê-tat de nenumărate ori „părerea“ d-lui Pisani, pe care n'are cu-rajul să o arete pe față, ci o ascunde cât póte, ba falsifică și învêțăturile lui Cipariu și Maiorescu, fiind dușmanul neîmpăcat al cuvîntului românesc și apărătorul străinismelor, oriunde avem pentru o noțiune, pe lângă cuvîntul românesc (ne)latin și unul străin.

Tinută dușmănosă a d-lui Pisani față de cuvîntul româ-nesc apare și aici destul de limpede din faptul, că la o simplă întrebare, că „ce părere are“, în loc să răspundă, își arêtă ne-plăcerea față de întrebare, acuzînd pe întrebător, că „stă sub în-rîurirea școlei latiniste“, și că „trebuie să ne iasă olată din cap gogorița cu slavonismele!“ Supêrul d-lui Pisani îl trădeză, că se simte cu musca pe căcîulă, și că „gogorița“ și gârgăuni sunt în capul d-sale, pentru aceea nu-i place și încungîtură întrebarea, răspunđend însă indirect cu apărarea străinismelor: „tóte cuvîn-tele întrate în limbă“ — adecă străinismele — „sunt astăđi ale nóstre, de orice neam ar fi ele“. Ați audít vr'odată pe d-l Pisani apărînd cu atâta însuflețire cuvîntul românesc adevêrat? Numai „gândirea“ străină e „a noastră“, adecă a d-lui Pisani? Dar ro-mânésca „cugetare“ a cui e? și pentru ce d-l Pisani își bate joc de ea și o „goneșce“?

Tot cu reă-credință ne aduce d-l Pisani mărturia lui Maiorescu, pentru apărarea străinismelor d-sale: „Puritatea limbei e o cereră nedreptă. Depărtarea tuturor cuvintelor slavone e o utopie...“. Dar cine a cerut „depărtarea tuturor cuvintelor sla-vone“? Nici Cipariu n'a cerut-o, nici d-l Don, nici noi n'am ce-

rut depărtarea slavonismelor: „plăti, jale, scump, drag, plug, sfat, vorbă (veđi și lat. „verba“), iubesc (v. și lat. „lubesco“), ogor (v. și rom. „agru“) ..“, dar am cerut depărtarea străinismelor de prisos, pentru cari avem cuvinte românești, cum a cerut și Maiorescu.

După ce d-l Pisani a falsificat într'una pe Maiorescu, înhățat de totă lumea să-și arete părerea despre slavonisme și cuvîntul românesc, în cele-a din urmă comunică părerea lui Maiorescu (dar nu pe a d-sale): „se înțelege dela sine, că acolo unde, pe lângă cuvîntul slavon avem un cuvînt curat român, acest-a trebuie mîntînit, și acel-a depărtat“. Iacă deci și pe Maiorescu cu „gogorița cu slavonisme“, după judecata d-lui Pisani. (D-l Don a fost acusat cu „gogorița“ numai pentru că i-a pus întrebarea). Dar, credeți că „nărăvașul“ domn Pisani se cucerește lui Maiorescu? Nici vorbă. Ascultați-l: „Firește, dar asta nu se pôte face ușor, nici totdeauna“. Firește, cum s'ar putè, ca d-l Pisani „sè-și schimbe năravul?...“.

Ca să ne convingă, că învățătura îndreptățită alui Maiorescu nu se pôte aplica totdeauna, ne aduce înainte frasele: „culesul porumbului mai din vreme“, sau „de vreme ce“, ...arătându-și părerea, că înlocuirea slavonului „vreme“ cu rom. „timp“ n'ar fi fericită. De sigur, că n'ar fi fericită înlocuirea simplă: „culesul mai din timp“, sau „de timp ce“, dar e chiar mai fericită înlocuirea cu adverbul „de timpuriu“ format din „timp“, deci, „culesul mai de timpuriu“, iar în loc de „de vreme ce“ avem pe „deorece“ (pe la noi: „din ce oră“) format din „oră“, care tot așè nu s'ar putè preschimba cu slavul „ceas“: „deceasce“.

Ca întotdeauna d-l Pisani, pentru a apăra străinismele, le caută în poesia lui Eminescu, din care, după părerea d-sale, n'am putè șterge pe „vreme“, bunăoră în versul: „și vremea n'cearcă în zădar...“, în care din trei cuvinte două sunt slave, cari în prosă s'ar putè înlocui fôrte bine cu cuvinte românești: „Și timpul încercă în deșert...“, cum îl aflăm în alt vers alui Eminescu: „Timpul mort și n'tinde trupul...“, iar la A. Pann, în limba țeranului aflăm pentru slavul „în zădar“ două cuvinte românești: „surda și n'ndeșert vorbești“. Dacă Eminescu a folosit slavismele pentru cerințele metrului (s'ar fi putut dice: „Si timpu n'cercă...“) și a rimei, asta nu ne pôte împedeca să aplicăm principiul îndreptățit, pentru apărarea cuvîntului românesc, când scriem în prosă, și să-l impunem și poeților să-l urmeze, căci nici el n'au dreptul să ne strice limba, amestecându-o cu cuvinte străine“ (cum dice și d-l Pisani, dar nu cum înțelege și falsifică d-sa), pentru metrul și rimele lor; mai presus de toate poeți au datorința să scriă românește — „păcatele marilor scrietori nu spelă păcatele noastre“ (numai pe ale d-lui Pisani).

„Cine-a îndrăgit străinismele“ și le folosește într'una, la urmă i-se par mai corăspundătoare și mai „fericite“ decât cuvîntul românesc, chiar dacă n'au fost întru început, ca și „gândirea“. Copilul de orice limbă crede că limba ce a învățat e cea mai frumoasă. Nu ne-a convins de loc d-l Pisani, că principiul citat alui Maiorescu nu se pôte aplica, dar ne-a convins și de

astă dată, că e dușmanul cuvîntului românesc, pe care-l „goneșce“ ca'ntotdeauna și apără numai străinismele. Tot așa apăra d-l Pisani străinismul „gândi“ și încerca să ne convingă, că în cutare „frunză verde lapte acru“ nu se pôte înlocui cu „cugeta“. L'am întreat atunci că pentru ce nu s'ar putè înlocui în „Gândirea europeană, Gînd românesc...“ cu „Cugetarea europénă, Cuget românesc...“? De atunci d-l Pisani a dat dosul, și nu mai intră în discuțiune cu mine, pentru că nu pôte răspunde și nu-î e cugetul curat. In Nr. 10-933 am vèdut, cum un Blăjan falsifica învățăturile lui Hașdeu, dar nu cu reă-credință ca d-l Pisani, ei din neșciință, rădicând vinitura „gînd“ la rangul de „ministru“ în limba românescă, iar pe clasicul „cuget“ l-a dejosit la rolul de „măturător de stradă“. Așe cultivă școla anarhiei fonetice cuvîntul românesc. După ce a detronat regina cugetărei româneșci și a făcut-o „măturătoare de stradă“, bolșevici — între cari în primul loc d-l Pisani — nu o mai pot suferi nici acolo și ar vrè să o rëpună și desființeze de tot.

Sè nu ne bage d-l Pisani într'una în ochi, pentru apărarea străinismelor, că și în limba italiană și franceză sunt străinisme. Nu sunt atâte-a ca la noi; sè ne arete d-l Pisani în l. italiană, ori franceză frase întregi, compuse numai din cuvinte străine, ca „gînduri hrănite cu nădejdea unor viemuri blagoslovite“, în care afară de un cuvînt tôte cele-alalte își au corespundătorele româneșci (nesuferite de românul Pisani). Nicî Italia, nicî Franca n'au fost cotropite de atâte-a limbi barbare ca noi, n'au avut în beserică, în școlă, în administrațiune limbi străine ca noi, ci limba mamă, latină; la noi singur poporul de jos retras la adăpostul munților, ne-a păstrat latinitatea limbei în butul tuturor jugurilor și impilărilor străine, după ce cetățile și orice urme de civilizațiune au fost rase de pe fața pămîntului românesc. Dacă poporul englez are atâte-a frâncisme (latinisme), ele sunt din o limbă cultă, universală, nu din limbi barbare. Noi avem datorința sè ne curăm limba de străinismele de prisos, înlocuindu-le cu cuvîntul românesc și nu întors „sè gonim“ cuvîntul românesc și sè-l înlocuim cu cuvinte străine, cum îi e învățul, adecă „năravul“ (care-i place mai bine) d-lui Pisani. L'am mai întrea: ce părere are despre înlocuirea cuvintelor româneșci „muri, rëposa“ cu strigoii slav „pristăvi“? Ne va răspunde și de astădată cu acusa cu școla latinistă, ori cu „gogorița“ d-sale cu slavismele, sau își va recunõește pëcatul, ori năravul prin tăcere?

Că „latinitatea limbei nòstre sare în ochi“, asta nu e meritul d-lui Pisani, și nu-i dă dreptul ca sè ni-o strice cu iubitele sale străinisme.

Conducerea „Universului“ se pôte convinge în cele din urmă, că a dat turma oilor - cuvintelor româneșci în paza lupului, care „își schimbă përul, dar niciodată învățul“.

